

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

Навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у світі». К. : Світич, 2009. 160 с.

3. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : НМЦВО, 2003. 320 с.

4. Трофименко Л. І. Дослідження узагальнюючої функції мовлення у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. / За ред. Бондаря В. І., Луцько К. В. К.: Інститут дефектології АПН України, 2000. Вип. 1. С. 168-172.

5. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ : Програмно-методичний комплекс / За ред. Є. Ф.Соботович К. : «Актуальна освіта», 2007. 120с.

Притиковська С. Д., Голубева А. А.

**ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИЙОМ
РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ**

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає у взаємопроникненні теорії і практики навчання і виховання, перебудові систем навчання дітей з вадами мовлення, які створили організаційно-педагогічні умови для їх включення у широке соціальне середовище. Корекційно-виховний процес з цією категорією дітей спрямований на формування у них способів компенсації дефектів та відхилень у їх розвитку. При цьому компенсаторно-корекційна спрямованість навчання не є самоціллю, вона підпорядкована вирішенню загальних завдань навчання та виховання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема розвитку зв'язного мовлення була і залишається в центрі уваги психологів, лінгвістів, психолінгвістів. Питаннями розвитку зв'язного мовлення дошкільників займалися багато вчених-педагогів. Першим порушив цю проблему К. Д. Ушинський в кінці ХІХ століття. Проте найбільшого розквіту методики розвитку мовлення загалом і розвитку зв'язного мовлення зокрема досягли у другій половині ХХ століття.

Дослідники вказують на різний рівень сформованості у дітей із ЗНМ психічних функцій у цілому та інтелектуального розвитку зокрема. Мовлення є продуктом мовленнєвої діяльності, складним і багатостороннім психічним процесом.

Структура мовленнєвої діяльності включає в себе сукупність умінь, операцій та навичок, які поступово формуються у дитини в процесі розвитку. Вони сприяють засвоєнню мови та її використанню з метою спілкування дитини з оточуючим світом. Вивчення психолінгвістичного підходу щодо розуміння структури мовленнєвої діяльності дозволило виявити диференційовані механізми мовленнєвих порушень і на цій основі розробити систему корекційно-розвивального навчання з розвитку мовленнєвої функції у зазначеній категорії дітей.

Застосування міждисциплінарного підходу дозволив підвищити ефективність діагностичної, прогностичної, корекційної та профілактичної роботи з дітьми із ЗНМ.

Мета статті. Висвітлити раціональні методи та прийоми розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Виклад основного матеріалу. Інтеріоризація (від лат. Interior – внутрішній) – психологічне поняття, що означає формування розумових дій і внутрішнього плану свідомості через засвоєння індивідуумом зовнішніх дій з предметами і соціальних форм спілкування. Поняття введено франц. психологами П'єром Жане, Жаном Піаже, Анрі Валлоном, використовується в психоаналізі при поясненні переходу структури міжіндивідуальних відносин всередину психіки та формування несвідомого (індивідуального або колективного), яке в свою чергу визначає внутрішній план свідомості. За Виготським, інтеріоризація — становлення людської форми психіки завдяки освоєнню індивідом людських цінностей.

Розглянемо інтеріоризацію в логопедії. У процесі заповнення прогалин у розвитку всіх компонентів мови у дитини хотілося б виділити проблему - формування активного понятійного апарату. В даний час в дитячих садках приділяється велика увага підготовці дітей до навчання грамоті в школі. Дошкільнят вчать визначати кількість речень у тексті, слів у реченні. Дітей навчають поділу слів на склади, характеристиці звуків: голосний-приголосний, твердий - м'який, дзвінкий - глухий. Але, тим не менш, протягом усього періоду навчання у значної частини молодших школярів значення цих та інших понять плутаються, внаслідок чого розуміння інструкції вчителя утруднене, при вивченні і застосуванні правил виникають складнощі сприйняття матеріалу і виконання завдання.

Особливо часто такі труднощі виникають у дітей з проблемами мовного розвитку. Без спеціально організованої допомоги у цих дітей використання навчальних термінів так і залишиться вгадувати, що, підсумовуючись з іншими проблемами, робить дитину невпевненим і пасивним на уроці, навчальна мотивація знижується. Подібні труднощі призводять до помилок у виконанні вправ і тестових завдань.

На логопедичних заняттях дитина пізнає себе, свою вимову звуків, народження живого звуку. Ми пропонуємо більше уваги приділяти темам утворення мовних звуків.

У темі «Утворення голосних звуків» ми вчимо розглядати і замальовувати реальну форму губ за активної артикуляції голосних:

1. Звук А - коло.
2. Звук О - овал, розташований у вертикальній площині.
3. Звук У - маленький гурток.
4. Звук Е - овал, розташований в горизонтальній площині.
5. Звук Й - вузький овал, розташований в горизонтальній площині.

Ми вчимо впізнавати і озвучувати голосні за артикуляцією губ, виділяти голосні зі слова; диференціювати їх в складах, словах на початку, середині і

наприкінці слова в ударній позиції. Голосний звук той, при утворенні якого струмись повітря не зустрічає перепони (тому він може тягнутися і проспівуватися стільки, скільки повітря вистачить), і тільки губи утворюють одну з зазначених вище форм.

Даний підхід дозволяє збудувати логопедичне заняття як повноцінну навчальну діяльність з постановкою мети, пошуком способу вирішення проблеми, моделюванням, контролем та оцінкою.

З введенням в активний словник термінів «слово» - «речення» справа йде легше саме тому, що ці поняття легше вивести в зовнішній, великий план. Добре і в школі використовувати відомий дошкільний прийом «живого речення», де окрема дитина є словом, частиною цілим реченням. Діти моделюють речення зі слів, з дотриманням великої літери на початку речення, крапки в кінці речення. Потім записують спочатку схемами, а пізніше літерами в зошиті.

Так на логопедичних заняттях, за допомогою прийомів емпіричного пізнання, відбувається інтеріоризація лінгвістичних термінів старшими дошкільниками.

Так як наочний матеріал у дошкільнят засвоюється краще, використання схем на заняттях з розвитку зв'язного мовлення, дозволяє дітям ефективніше сприймати і переробляти зорову інформацію. Вони служать дидактичним матеріалом в роботі з розвитку зв'язного мовлення дітей:

- збагачення словникового запасу;
- при навчанні складання оповідань;
- при переказах художньої літератури;
- при відгадуванні і загадуванні загадок;
- при заучуванні віршів.

Висновок. Для повноцінного формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку з вадами мовлення необхідні спеціально організовані заняття, на яких реалізується навчально-мовленнєва діяльність через: слухання, розповідь, бесіду, діалогізування, міркування, повідомлення.

Так на логопедичних заняттях, за допомогою прийомів емпіричного пізнання, відбувається інтеріоризація лінгвістичних термінів старшими дошкільниками.

Під час навчання діти поступово набувають навичок зв'язного та послідовного переказу. У дітей із загальним недорозвитком мовлення поступово формується мислення, різні його властивості, уміння слухати усні розповіді, розуміти їх і переказувати. У дітей збільшується запас мовленнєвих категорій (лексичних і граматичних), що готує їх до школи.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»
2. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посіб. К. : Вид. дім «Шкіл, світ»: Вид. Л. Галіціна, 2006. 119 с.
3. Рібцун Ю. Мовлення без недоліків. Дошк. вих., 2007. № 9. С. 18-20.
4. Ткаченко Т. А. Використання схем в складанні описових розповідей / Т. А. Ткаченко